

Довженко Ірина – магістрантка історико-філософського відділення Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

КРИТЕРІЇ СУЧАСНИХ НАУКОВИХ МЕТОДІВ У ФІЛОСОФІЇ

Науковий метод – це єдине, що дозволяє зрозуміти завдання науки.

Аркадій Мігдал

Методологія – спеціальна частина теорії (в науці або філософії), що присвячена обґрунтуванню змісту, доцільності та виправданості певних методів у тій чи іншій сфері пізнання.

У сучасній філософії проблеми методу і методології обговорюються у філософії науки, системному підході, синергетиці, феноменології, структуралізмі. Питання соціальної методології досліджуються також у герменевтиці. Сучасна методологія уникає крайніх оцінок методологічних програм або абсолютизації будь-якої з них, що мало місце у минулому. Багатьма дослідниками обґрунтовується методологічний плюралізм (тобто різні методологічні підходи). В сучасній науці склалася багаторівнева концепція методологічної теорії, що включає діалектику (від грецького веду розмову, сперечаюсь) – вчення про загальні закони розвитку природи, суспільства і пізнання, метафізику (те, що йде після фізики); на відміну від старої метафізики, нова визнає загальний зв'язок явищ і займається пошуками оптимальних засобів тлумачення розвитку. В арсеналі сучасної методології також є принцип соціальної обумовленості пізнання, соціокультурний детермінізм, тобто наука розглядається як підсистема культури, ураховуються суб'єктивні параметри пізнавального процесу, редукціонізм (відсовування назад), еволюціонізм, синергетика та ін. Провідні ідеї синергетики: системність, цілісність світу і наукового знання про світ, спільність закономірностей розвитку матеріальної і духовної організації, нелінійність (багатоваріантність і необоротність), глибинні взаємозв'язки хаосу і порядку, новий образ світу, безперервно виникаючого та ін.

Наукові методи завжди відповідають критеріям науковості. Серед них істотним, крім практики, є критерій обґрунтування. Обґрунтування методу включає встановлення його правомірного характеру, коректності, надійності, визначення меж застосування, оцінку достовірності та ефективності. Будь-який метод виявляється у діяльності суб'єкта, який реалізує процес пізнання об'єкта. Як вид діяльності він містить елементи: об'єкт, суб'єкт, мету, засоби, умови, результат пізнання. Варіації цих елементів спричиняють суттєві зміни у методах і результатах дослідження.

У процесі пізнання під час наукових досліджень використовують, як правило, не один, а декілька методів. Для визначення порядку і послідовності їх застосування кожного разу розробляється спеціальна методика. Наприклад, методика підготовки студента до семінарського заняття з філософії передбачає вивчення плану заняття, конспекту лекцій викладача, літератури з конкретної теми; написання реферату; розроблення текстів або розгорнутих планів повідомлень і виступів під час дискусії з навчальних питань; роботу з категоріальним апаратом та ін.

Наукове знання і процес його здобуття характеризуються системністю і структурованістю. У структурі наукового знання виділяють емпіричний (дослідний) і теоретичний рівні. Сукупність дослідних заходів і методів забезпечують емпіричний і теоретичний етапи наукового дослідження. На емпіричному рівні дослідний об'єкт відображається здебільшого з позицій зовнішніх зв'язків і відносин. Емпіричному пізнанню притаманні збір фактів, первинне узагальнення, опис дослідних даних, систематизація і класифікація. Емпіричне дослідження спрямоване безпосередньо на об'єкт дослідження, відбувається на основі методів порівняння, виміру, спостерегання, експерименту, аналізу та ін. Під емпіричним дослідженням розуміють

також практичні аспекти наукової організації, збір емпіричної інформації, осмислення результатів спостереження і експериментів, відкриття емпіричних законів, формування класифікацій (розбивка класу об'єктів на підкласи) та ін. Отже, емпіричне дослідження — це особливий вид практичної діяльності, що існує в середині науки. Така діяльність потребує наявності специфічних здібностей: мистецтво експериментатора, спостережливості польового дослідника, особистої контактності і такту психологів і соціологів, які займаються проведенням досліджень та ін. Було б помилкою вважати, що емпіричне дослідження відбувається без впливу теорії. Важливо глибоко розуміти, що вихідним пунктом сучасної науки служать не факти самі по собі, а теоретичні схеми, концептуальні каркаси дійсності, тобто різного роду постулати, концептуальні моделі, аксіоми, принципи та ін. Англійський філософ Карл Поппер стверджував, що абсурдна віра в те, що людина може почати наукову діяльність з «чистих спостережень», не маючи «чогось схожого на теорію». Кожен крок експерименту становить дію, що планується і спрямовується теорією.

Саме завдяки філософським пошукам методу новоєвропейською філософією, методологію досить часто ототожнюють із філософією або максимально наближається до неї. Проте в сучасній філософії спостерігається певна байдужість до питань методології, а інколи навіть свідомо відмова від її сповідування або визнання правомірним напрямом філософських досліджень. Тому існує кілька пояснень.

Перш за все, надзвичайно активне наполягання на всемогутності винайдених у філософії методологічних рішень розглядається як одна із передумов формування так званої тоталітарної ідеології – ідеології типу більшовистської. В радянські часи пропагувалися теза "Марксистське вчення всесильне тому, що воно вірне" йшлося про те, що саме винайдений марксизмом метод дозволяє йому бути непереможним. Проте врешті було визнано, що претензія на володіння якимсь привілейованим, єдино правильним методом так чи інакше приводить до невинуватого категоризму у судженнях та до нетерпимості.

ЛІТЕРАТУРА

1. Афанасенко В. Філософія: Підруч. для вищої школи / Василь Григорович Кремень (заг.ред.), Микола Іванович Горлач (заг.ред.). — 3.вид., перероб. та доп. — Х. : Прапор, 2004. — 735с.
2. Білодід Ю. Філософія : Український світоглядний акцент: Навчальний посібник/ Юрій Білодід. -К.: Кондор, 2006. -355 с.
3. Бичко І. Філософія: Підручник для студ. вищих закладів освіти. — 2. вид., стер. — К. : Либідь, 2002. — 408 с.
4. Бойченко І. Філософія історії: Підручник для студ. вищ. навч. закладів. — К. : Знання, 2000. — 724 с.
5. Буслинський В. Філософія: Навч. посібник для студ. і аспірантів вищ. навч. закладів / Київський славістичний ун-т / Володимир Андрійович Буслинський (ред.). — К., 2002. — 315 с.
6. Воронкова В. Філософія : Навчальний посібник/ Валентина Воронкова,; М-во освіти і науки України. -Київ: ВД "Професіонал, 2004. -460 с.